

УДК 35

*Н. В. Філіпова,
к. е. н., доцент кафедри ПУМО,
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів
Д. О. Войченко,
Директор ТОВ «ЧАС-XXI»*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

*N. V. Filipova,
c. e. s., associate professor chair of management, Chernihiv state technological university
D. O. Voychenko,
«Chas XXI» Ltd. director*

FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UKRAINE

В статті запропонована ідея створення на державному рівні нового державного інституту — Національної агенції формування громадянського суспільства. Ця структура розробить Державну програму формування громадянського суспільства. Метою програми є, з допомогою консолідації державних структур і суспільства, у найближчі 5-10 років створити громадянське суспільство в Україні.

The idea of creation of a new government institute on the state level, the National Agency for the Formation of Civil Society, was offered in the article. This Agency will develop a Government program for the formation of civil society. The main goal of the program is to create the civil society in Ukraine in the next 5-10 years through the consolidation of state structures and society.

Ключові слова. *Комунікаційний процес, система влада-громадськість, петиція, зворотній зв'язок.*

Keywords. *Communication process, government-civil society communication, petition, system, feedback.*

Актуальність теми дослідження. Комунікація між владою і громадянським суспільством — це ключове питання у розвитку держави. Коли комунікаційний процес зупиняється, або йде дуже повільно, виникають кризові явища, які руйнують державу. З іншого, боку якщо держава не приділяє уваги процесу створення громадянського суспільства, взаємодія перетворюється в однобічний процес.

Стабільність і успішний розвиток держави, на сьогодні, неможливі без зрілого громадянського суспільства. Підвищити ефективність функцій влади дозволить безпосередня участь громадян в різноманітних управлінських проектах як на місцевому так і на державному рівнях. В той же час існує проблема формування громадянського суспільства і як наслідок погана комунікація між владою та спільнотою.

Дослідженням та аналізу взаємодії органів влади та громадськості присвячено велику кількість наукових праць. Серед вчених, які вивчали цю проблематику слід відзначити таких дослідників як О. Амосов, О. Бабінова, В. Бакуменко, В. Бебик, М. Головатий, Д. Карамішев, Т. Бутирська, Н. Драгомирецька, Н. Діденко, Г. Почепцов, Є. Ромат та ін., проте питання залишається відкритим та потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка пропозицій щодо створення системи формування громадянського суспільства в Україні. Розробити план дій для державних інституцій залучених у процес, та запропонувати незалежний канал зворотного зв'язку від суспільства до учасників системи.

Виклад основного матеріалу. Громадянське суспільство - це мрія багатьох поколінь українських пасіонаріїв. Було б дуже гарно колись прокинутись у ранці і усвідомити, що українській народ став обізнаним і бачить реальність такою як вона є. Влада теж змінилась. Можновладці працюють не за ради себе, а за ради народу і Держави. Кожен державний службовець від самої низької ланки до президента, виконує свої обов'язки чесно. Держава — добрий арбітр, неупереджено слідкує за виконанням законів, Конституції. Кожен крок, кожне управлінське рішення - це добровільна згода між Державою і народом, публічні слухання головних законів - звичайна справа. Можемо зазначити, що відносини між суспільством і державою врешті решт стали реально партнерськими.

На жаль, за двадцять п'ять років незалежності, суспільство не набуло активної громадської позиції, оскільки громадяни не навчилися генерувати власних думок. Радянська система працювала більше ніж сімдесят років, а це три покоління громадян, які пройшли шлях виховання починаючи з дитячих садків, шкіл, потім у вищих навчальних закладах, потім на заводах, підприємствах, колгоспах, що постійно підкріплювалось «не своїми» думками з центральних каналів телебачення та з періодичних видань.

Звичайно були ті, хто зумів зберегти свідомість, однак в переважній більшості як такого громадянського суспільства не існувало. Його не було й у царській Росії, не було у Першій Українській республіки.

Створення умов для розвитку громадянського суспільства, для його формування — головна мета розумної держави. Процес народження займає досить тривалий час. Двадцять п'ять років незалежності поступово змінювали свідомість українського народу. Говорити про те, що все йде добре ще зарано, але ми раді бачити зміни. Хто мріяв ще якісь десять років тому назад, що буде прийнятий Закон «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» № 577-VIII від 2 липня 2015 року? А тепер кожен громадянин України має можливість звернути увагу влади на питання, які його турбують.

Ми навели цей приклад не випадково, бо завдяки таким невеликим на перший погляд крокам, влада створює передумови для народження громадянського суспільства. Влада повертається до своїх первинних функцій — створювати умови і потім контролювати дотримання цих умов.

Для формування громадянського суспільства потрібна система, яка буде здатна вирішити цю складну задачу. На державному рівні доцільно створити структуру, завдяки якій крок за кроком буде народжуватися нове українське громадянське суспільство.

Розглянемо систему формування громадянського суспільства в Україні на вищому рівні управління (рисунок 1). Пропонуємо створити Національну агенцію формування громадянського суспільства (НАФГС) при президентові України. Запропонований інститут прийме участь в розробленні Державну програму формування громадянського суспільства (ДФГС). Можемо передбачити термін реалізації поставленої задачі від 5 до 10 років. Програма матиме етапи і гнучкий план дій, якій буде постійно коригуватись в залежності від результатів попередніх етапів і можливих змін.

Програма передбачає залучення до дії наступних міністерств України:

- Міністерство інформаційної політики України;
- Міністерство освіти і науки України;
- Міністерство молоді і спорту України;
- Міністерство культури України.

Цю важливу задачу неможливо вирішити без підтримки територіальних громад, політичних партій, громадських організацій, органів місцевого самоврядування, місцевих органів державної влади, релігійних організацій усіх конфесій. Потрібна консолідація усього суспільства і влади, як державної так і місцевої, для того щоб рушити з мертвої точки процес формування громадянського суспільства. Тому ми й пропонуємо підпорядкувати новий державний інститут (НАФГС) саме Президенту України. Найвищий рівень підзвітності агенції буде гарантувати миттєву реакцію першої особи держави на ті чи інші події. Крім того саме Президент, як особа, яка виконує представницькі функції держави на світовій арені має бути зацікавлений у створенні громадянського суспільства, здатного втілити у життя, наприклад, такої важливий геополітичний проект як Балто-Чорноморська вісь [1].

Рис. 1. Система формування Громадянського суспільства України

Кожне міністерство створить план дій, якій буде затверджений НАФГС. Через відповідні комітети при Верховній Раді України, будуть вноситись пропозиції щодо зміни старих або створення нових законів. Органи місцевого самоврядування приймуть участь у формуванні плану дій, згідно ДПФГС також.

Запропонуємо декілька заходів з плану дій для Міністерств України.

Міністерство інформаційної політики України

- Розробити рекламні компанії, з популяризації петиційних сервісів;
- Створити інтернет ресурс, де акумулюватимуться статистичні дані по всім державним і місцевим петиційним сервісам (структура питань, активність державної і місцевої влади, тощо);
- Створити рекламні компанії які будуть популяризувати сервіси е-урядування;
- Створити ток-шоу на телебаченні стосовно теми формування громадянського суспільства;
- Створити інформаційне бюро, яке звертатиме громадську увагу на перемоги у розвитку громадянського суспільства;
- Створити низку виховних програм для молоді на телебаченні.

Міністерство освіти і науки України

Освітня система - це те, з чого починається формування свідомості кожного з нас. Тож саме Міністерство освіти і науки має діяти рішуче та чітко. Створення передумов для зміни суспільної думки, зміни у свідомості громадян повинні здійснюватись з дитячих садків, шкіл, ВУЗів.

Пропонуємо ввести у програму старших класів загальноосвітньої школи спеціалізовані курси, де школярам розповідатимуть як важливо для них самих, для їх родин, для держави бути відповідальним громадянином, який мають свою власну думку з приводу всього, що коїться у суспільстві. На цих уроках школярі отримуватимуть знання, як працюють сервіси, що надає держава для того, щоб кожен громадянин зміг взяти участь у громадських слуханнях, впливав на прийняття владою управлінських рішень, тощо.

Далі у середньоспеціальних та вищих навчальних закладах треба поглиблювати отримані в загальноосвітній школі знання. Можливі варіанти додання в існуючі курси потрібної інформації, або створення нових курсів, де студенти зможуть отримувати більш детальні знання з цього приводу. Кожен громадянин повинен знати, як він може впливати на Публічну владу у державі. Тому варто докладно розглянути:

- загальноукраїнські сервіси е-урядування;
- загальноукраїнські петиційні сервіси;
- місцеві сервіси е-урядування;
- місцеві петиційні сервіси;
- тощо.

Висвітлення вдалого досвіду розвинених країн світу з приводу розвитку громадянського суспільства допоможе слухачам краще зрозуміти процеси в нашій країні.

На практичних заняттях курсу пропонуємо розповідати слухачам, як треба користуватись ресурсами. Окрім того, на нашу думку треба ввести параграф до підручників Сучасної історії України на тему: Розвиток Е-урядування в сучасній історії 2-ї Української республіки.

Міністерство культури України

Розробити державне замовлення на створення:

- Повнометражних фільмів для прокату в кінотеатрах з тематики формування громадянського суспільства;
- Створення телевізійних серіалів;
- Написання художньої літератури;
- Сценарії для вистав у театрах;
- Тощо.

Міністерство молоді і спорту України

Залучити до популяризації дій у формуванні громадянського суспільства, кумирів молоді, зірок шоу-бізнесу, видатних спортсменів. Створювати у підтримку тих чи інших дій міністерств залучених у ДПФГС:

- загальноукраїнські спортивні заходи;
- загальноукраїнські концертні тури зірок шоу-бізнесу;
- тощо.

Громадянська позиція повинна стати модною серед молоді. Не мати власної думки з приводу важливих подій у Державі повинно викликати осуд.

Державна програма формування громадянського суспільства - світоглядний процес. Тому релігійні організації усіх конфесій повинні бути залучені обов'язково. На сьогодні, наш народ вертається у лоно церков, тому треба використати цей ресурс задля досягнення світлої мети — створення відповідального суспільства.

Робота з громадськими організаціями і територіальними громадами важлива справа. Для налагодження зв'язків з такими організаціями залучимо місцеві органи самоврядування. Саме на цьому рівні будуть проходити найважливіший процеси у формуванні суспільства. Швидкість прийняття рішень тут повинна бути найбільшою. Місцеві органи влади і самоврядування найближчі до народу і тому добра взаємодія на цьому рівні принесе надзвичайні зміни у свідомості як народу так і можновладців.

Політичні партії в нашій державі як правило переслідують цілі еліт, але не народу. Тож залучення цих структур повинне здійснюватися після змін у свідомості громадян. Політичні партії повинні самі прийти до усвідомлення того факту, що спільнота вже нова, її не підкупиш гречкою або пустими обіцянками. На нашу думку, для роботи з політичними партіями, у структурі агенції потрібно виділити департамент, який б проводив консультації партійних представників з приводу взаємодії з агенцією.

Важливим фактором життєздатності системи є зворотній зв'язок. Завдяки аналізу інформації, яка йде від суспільства, відповідні департаменти НАФГС формуватимуть коригуючі пропозиції і своєчасно змінюватимуть програму дій. Зворотній зв'язок у системі йтиме безпосередньо з суспільства, а не з відомств, які будуть залучені до реалізації ДПФГС. За таких обставин, ми уникнемо спотворення інформації, якби вона йшла, наприклад, через міністерства.

Наведемо приклади маркерів завдяки яким система зможе отримувати якісний зворотній зв'язок:

- аналіз співвідношення звернень громадян і реакцію влади на всіх рівнях;
- кількість відкритих протестів громадян;
- активність громадських організацій з приводу ухвалення управлінських рішень;
- кількість фактів громадських арештів з приводу протиправних дій можновладців;
- аналіз інтернет і друкованих видань;
- аналіз соціальних мереж;
- тощо.

Все ці заходи повинні створити нову культурну традицію в народі, яка і зветься Громадянська позиція, що і є основою для існування громадянського суспільства.

На нашу думку український народ вже зробив перший крок, він дав натяк владі що ми здатні бути відповідальними, ми здатні брати участь у формуванні управлінських рішень. Помаранчева революція, Революція гідності — тому яскраве підтвердження. Тож тепер черга влади зробити крок назустріч.

Висновки. Запропоновано ідею створення на державному рівні нового державного інституту — Національної агенції формування громадянського суспільства. Ця структура має створити Державну програму формування громадянського суспільства, яка залучить до дії міністерства України (Міністерство інформаційної політики України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України, Міністерство молоді і спорту України), релігійні організації усіх конфесій, громадські організації, місцеві органи влади, органи місцевого самоврядування, тощо. За задумом авторів, втілення у життя програми починається з дитинства, у загальноосвітній школі та вищих навчальних закладах, та продовжуватиметься все життя. Запропонована система матиме спеціалізовану систему зворотного зв'язку, що сприятиме проходженню коректної інформації для аналізу результатів втілення програми і своєчасного внесення змін у план дій усіх залучених інститутів.

Література.

1. Балто-Чорноморська вісь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%BE-%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%8C>

2. Про схвалення Концепції проекту Закону України "Про основні засади державної комунікативної політики" : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 85-рвід 13.01.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85-2010-%F0&new=1>.

References.

1. The Baltic-Black Sea Axis, [Online], available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D0%BB%D1%82%D0%BE-%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%8C>

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Concept of the Draft Law of Ukraine "On the Basic Principles of State Communication Policy"", [Online], available at: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=85-2010-%F0&new=1>.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2018 р.